

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 754

מסכת שקלים ט"ז - כ"ב ♦ תרומות י"א, ד' - י"א, ט'

בס"ד, ל' חשוון תשע"ד

השבוע בגליון

♦ מדח?

דבר העורך

כמה ימים לומדים מסכת שקלים במסגרת הדף היומי?

לפניכם צילום של לוח הדף היומי הראשון, שיצא לאור על ידי הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד הדף היומי, כפי שנכתב בתחתיתו: "הלוח נסדר ע"י הרה"ג ר' מאיר שפירא שליט"א אב"ד ור"מ בסאנאק, מציע ההצעה הנכבדה של לימוד הדף היומי". בלוח זה ניתן להבחין בבירור, כי מסכת שקלים נלמדה במסגרת הדף היומי באחד עשר ימים בלבד!

כיום אנו לומדים את מסכת שקלים בעשרים ואחד ימים, והסיבה לכך נובעת מן העובדה, שמסכת שקלים סודרה על ידי מוציאי המהדרות סלאוויה באחד עשר דפים. לימים סודר הש"ס מחדש במהדרות ש"ס וילנא, ובו הוסיפו למסכת שקלים את המפרשים השונים, וכך הצטמצם מקום הגמרא והיא התפרסה על פני עשרים ואחד דפים.

כמה דברות היו על כל לוח מלוחות הברית?

מזה דורות רבים נוהגים לעטר את ארון הקודש בדמות שני לוחות הברית. התבנית אחידה בכל הקהילות מקצה העולם ועד קצהו: על כל לוח כתובים חמשה דברות. לומדי הדף היומי מופתעים בוודאי לגלות, כי זו רק שיטה אחת בגמרא, מתוך ארבע שיטות!

רבי חנינא בן גמליאל אכן סובר, כי חמשה דברות בלבד נכתבו על כל לוח. אולם, חכמים סוברים, כי על כל לוח נכתבו עשרת הדברות, ואילו רבי שמעון בר יוחאי סובר, כי עשרת הדברות נכתבו פעמיים על כל לוח, מלפניו ומאחוריו, ורבי סימאי סובר, כי עשרת הדברות נכתבו ארבע פעמים על כל לוח!

הדעה הרווחת בספרי המפרשים היא, וכך נקטנו במהדרות "המאור המבואר" למסכת שקלים בהוצאת "מאורות הדף היומי", כי לדעת רבי סימאי נכתבו עשרת הדברות על כל אחד מארבעת צדדיו של כל לוח. ברם, קיימות דעות נוספות שונות ומגוונות, הן בדבר מיקום עשרת הדברות על לוחות הברית, והן לגבי אופן כתיבתם.

יש מפרשים שנקטו שהדברים כפשוטם, שעשרת הדברות נכתבו על הלוחות, כרגיל. לדעת רבי חנינא בן גמליאל, נכתבו חמשה דברות על כל לוח. לדעת חכמים, על כל לוח נכתבו עשרת הדברות פעם אחת. לדעת רשב"י, עשרת הדברות נכתבו פעמיים על כל לוח, מלפניו ומאחוריו. לדעת רבי סימאי, עשרת הדיברות נכתבו ארבע פעמים על כל לוח, 10 על כל צד (ערוגת הבושם הקדמון ח"א עמוד 195). לדעת התנאים שעשרת הדברות נכתבו יותר מפעם אחת, הדבר נועד לאפשר את קריאתם מזוויות שונות (ראה קרבן העדה כאן, פירוש ר"ש סירילאו כאן, ובשו"ת הרדב"ז ח"ג סימן תקמ"ט). [לפיכך, גם לרבי סימאי, לא נכתבו מצדם העליון והתחתון, כי הקריאה קשה מצדדים אלה, רדב"ז שם].

הדברות נכתבו בכיוונים שונים: אחרים נקטו, כי עשרת הדברות נכתבו בכיוונים שונים על פני הלוח, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה (ראה פירוש ר"ש סירילאו כאן).

כל לוח יוחד לחמשה דברות: רבי יוסף מטראני, המב"ט (בבית אלוקים שער היסודות פרק י"ב, ד"ה ומפני שיש מעלה), כותב, כי אפשר לפרש שהכל מודים שעל הלוח האחד נכתבו חמשת הדברות הראשונים, ועל הלוח השני נכתבו חמשת הדברות האחרונים, אלא שלדעת רבי חנינא בן גמליאל, נכתבו חמשה דברות פעם אחת על כל לוח, ואילו חכמים חולקים וסוברים, כי על הלוח הראשון נכתבו פעמיים חמשת הדברות הראשונים, ועל הלוח השני נכתבו פעמיים חמשת הדברות האחרונים (ע"ש טעמו לכפילות עשרת הדברות). לדבריו, לדעת רבי שמעון בר יוחאי, נכתבו חמשת הדברות הראשונים ארבע פעמים על הלוח הראשון, פעמיים מלפנים ופעמיים מאחור, וכן נעשה בלוח השני. ואילו רבי סימאי סובר, כי חמשת הדברות נכתבו פעמיים על כל אחד מארבעת צדדיו של הלוח.

כיצד היו האותיות כתובות משני עברי הלוחות? הרדב"ז (שם) כותב, כי היו האותיות חקוקות מעבר לעבר בדרך נס, ויש מפרשים, כי הן נחקקו שורה למטה משורה, ולא שורה מול שורה,

צעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחי - גבעתיים

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ברמן** ז"ל
ב"ר יעקב הלוי ז"ל
נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו **מר יעקב ז'ק** (ז'ק) ברמן ומשפ' שיחי

צעילוי נשמת

הר"ר **צבי** ז"ל
ב"ר אשר זעליג ז"ל
נלב"ע ב' בכסלו
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו בני המשפחה שיחי

לאמר, "כבד את אביך ואת אמך" נכתב בצד אחד, מול הרווח שבין שתי הדברות הראשונים שנכתבו בצד השני (עיין במפרשים הנ"ל ובבית אלקים שם).

איחוד כל שיטות התנאים: דעה מעניינת ביותר, היא דעתו של רבי מנחם עזריה מפאנו, הרמ"ע מפאנו, שעשרת הדברות היו כתובים על כל צדדי הלוח; מלפנים, מאחור, מימין, משמאל, מלמעלה ומלמטה. בפירושו המרתק, הוא מאחד את ארבעת שיטות התנאים לשיטה אחת, כדלהלן.

הן הלוח, ואומר הרמ"ע מפאנו, היה ששה על ששה טפחים ועביו שלשה טפחים. על כל לוח, איפוא, נכתבו עשרת הדברות מלפנים וכן מאחור, הרי לנו עשרים דברות על כל לוח. זאת ועוד, גם בארבעת צדדיו הנוספים של כל לוח: ימין, שמאל, למעלה ולמטה, נכתבו הדברות! ברם, מאחר שעובי הלוח היה ברוחב שלשה טפחים, בניגוד לשטחו שהיה ששה טפחים על ששה טפחים, הרי שבכל צד נכתבו חמשה דברות בלבד. אם נסכם את סך הדברות שעל כל לוח יעלו בידינו 40 דברות: 10 מלפנים, 10 מאחור, 5 מלמעלה, 5 מלמעלה, 5 מימין, 5 משמאל.

מעתה, ואומר הרמ"ע מפאנו, לא נחלקו התנאים לגבי מספר הדברות שהיו על כל לוח, אלא כל אחד מהם דיבר על אופן שונה של הצגת הלוחות: כאשר ירד משה רבינו ע"ה עם הלוחות, הוא החזיקם צמודים זה לזה כספר סגור, וכנגד פניו לא ראה אלא צד אחד של כל לוח, שרחבו שלשה טפחים, ועל כל צד הן היו כתובים חמשה דברות בלבד - הוא שאמר רבי חנינא בן גמליאל, "חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה". כאשר הוא פתח את הלוחות כספר והראה לישראל את שטחו הרחב של הלוח, הם ראו עשרה דברות בכל לוח - הוא שאמרו חכמים, "עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה". כאשר הוא הרים את הלוחות לעיני העם, נוכחו בכך שמלפנים ומאחור הם כתובים - הוא שאמר רבי שמעון בר יוחאי, "עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה". כאשר עמדו הלוחות מוכנים לקריאה והתבוננו בהם ישראל, הבחינו, כי הם כתובים מכל עבריהם - הוא שאמר רבי סימאי, "ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה".

דברי הרמ"ע מפאנו נכתבו בספרו עשרה מאמרות (מאמר חיקור דין ח"ב פ"ב), והועתקו בפירושו מראה הפנים שבסוף מסכת שקלים הנדפסת בתלמוד הירושלמי.

נציין, כי הרמ"ע מפאנו כותב, שהצורך בקריאת הלוחות מכל עבר הוא, כדי לאפשר לבני ישראל שחנו בארבעה דגלים סביב המשכן, לקרוא את הלוחות מכל העברים. מדברים אלה עולה, כי הלוחות שימשו לקריאה בזמנים מסויימים, או בזמן מסויים, כאשר העם עומד על מקומו בארבע קצוות המחנה.

דף יז/ב ונתת על השולחן

ממתי לחם הפנים נחשב קרבן?

"לחם הפנים" הוא קרבן יחודי.

לחם הפנים נאפה בערב שבת, ובשבת קודש הוא נערך על שולחן הזהב שבהיכל, עליו הוצבו גם שני בזיכי לבונה. על שולחן זה היה הלחם מונח שבוע ימים, עד השבת הבאה, עת הוקטרו בזיכי הלבונה על גבי המזבח ולחם הפנים חולק לכהנים. חובה על הלחם לשהות משבת לשבת על שולחן הזהב, ואם ערכוהו על השולחן ביום ראשון, אין אפשרות להקריב את בזיכי הלבונה בשבת הקרובה, אלא יש להמתין עד השבת הבאה [ואין הלחם נפסל, כמבואר בסוגייתנו, ועיין בפרטי הלכה זו ברמב"ם].

מאלה שקלים יש לרכוש לחם הפנים? אחת השאלות המעניינות הכרוכות בקרבן לחם הפנים היא, כיצד יש לנהוג בשבוע שבו חל ראש חודש ניסן. שהנה, במסכת שקלים למדנו לא אחת, כי קרבנות הציבור קרבים מכספי תרומת הלשכה, אשר הורמו מחצאי השקלים שתרמו בני ישראל. שנת השקלים מתחילה בחודש ניסן, ומראש חודש ניסן אין לרכוש קרבנות ציבור מכספי תרומת הלשכה של השנה שחלפה.

מאחר שגם לחם הפנים נרכש בכספי תרומת הלשכה (לעיל ט/ב, וראה מקדש דוד סימן ל"ה ס"ק ב'), יש לברר מאיזו תרומת הלשכה נרכש לחם הפנים שהונח על השולחן בשבת שלפני ראש חודש ניסן, וקרב בשבת שלאחריה? הן בעת סידורו של השולחן עדיין הובאו הקרבנות מן התרומה הישנה, ברם, כאשר סולק מן השולחן כבר משלה בכיפה התרומה החדשה.

בשאלה זו הסתפק רבי יהודה אריה לייב זמבה זצ"ל, בנו של רבי מנחם זמבה הי"ד - מגאוני פולין בדור שלפני השואה, אשר היה עליו מופלג ותלמיד חכם עצום, ולדאבון לב נפטר בדמי ימיו ממש. אחר פטירתו הדפיס אביו קונטרס מחידושי תורתו. בקונטרס זה, גור אריה יהודה שמו (סי' כ' אות א'), דן הצורב הצעיר בשאלה זו.

נראה, הוא אומר, שאת לחם הפנים הלזה ירכשו משקלי השנה החדשה. שהנה, אמנם מצינו, כי אין להקריב בשנה החדשה מהתרומה הישנה, ברם, לא מצינו, כי אין להקריב בשנה הנוכחית מן השקלים השייכים לשנה הבאה! לאור זאת, אם יקנו את לחם הפנים מן השקלים החדשים, נפתרה השאלה באחת.

אף שגוף הסברה מוסכם על אחרונים שונים, רבי יהודה אריה דוחה אותה מכל וכל. הסברה הישרה אומרת, כי אם אמרה התורה שלא להקריב קרבנות שנה זו משקלי שנה שעברה, הוא הדין שאין להקריבם גם משקלי השנה הבאה. גוף הדין הוא "להקריב בשנה זו משקלי שנה זו". כל סטייה, לכאן או לאן, היא ביטולו של הדין האמור. [ראיה לכך מהריטב"א, שבועות/ב, הכותב לחדש שניתן לקנות בשנה זו קרבנות לשנה הבאה משקלי השנה הבאה; משתמע, איפה, שלקנות בשנה זו קרבנות לשנה זו משקלי השנה הבאה - ודאי שאין לעשות זאת].

רבי מאיר שפירא זצ"ל, אשר היה נכד למוציאי מהדורת סלאוויטה, תיקן את סדר הדף היומי במחזור הראשון של הדף היומי, כפי מהדורת סלאוויטה, ואת מסכת שקלים למדו במשך אחד עשר יום. ברם, כחלוף השנים עברו ללמוד לפי סדר דפי הגמרא שבמהדורת ש"ס וילנא.

מתי וכיצד אירע הדבר?

הרב שמואל בלום שליט"א, סגן נשיא אגודת ישראל בארצות הברית של אמריקה, סיפר לי מאורות הדף היומי במחזור הקודם את השתלשלות הדברים:

יהודי תלמיד חכם מופלג היה רבי יוסף צבי אהרונסון זצ"ל, יליד קובנא שהיגר לאמריקה. הוא היה אח של סבתה של רעייתי. בהגיעו לארצות הברית הוא הקים בית כנסת ליד העיר פלטבוש, ובבית הכנסת היה מוסר שיעורים במסגרת הדף היומי.

באותן שנים היו לומדים מסכת שקלים באחד עשר יום בלבד. רבי יוסף צבי אשר נוכח כי לומדי הדף היומי יתקשו ללמוד את מסכת שקלים, הן מפני שינויי הלשון שאינה דומה לנוסח התלמוד הבבלי, והן מפני שבכל יום עליהם ללמוד כמות גדולה מאד של גמרא, אזר עוז וחיבר חיבור מיוחד למסכת שקלים, בשם "שקלי יוסף", בו ביאר את המסכת על פי שיטות המפרשים על מסכת שקלים.

זאת, ועוד: טרח רבי יוסף צבי והלך לגדולי הדור, כדי לבקשם, שינהיגו כי לימוד הדף היומי במסכת שקלים יתפרס על פני עשרים ואחד יום, כסדר המסכת במהדורת ש"ס וילנא. ביקר רבי יוסף צבי אצל הגאון רבי יעקב ישראל קמינצקי זצ"ל ואצל האדמו"ר מגור, הבית ישראל זצ"ל, אשר הביעו את הסכמתם.

עם זאת היו בארצות הברית תלמידים של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אשר טענו, כי אי אפשר לשנות את סדר הלימוד, מפני שיש בכך משום ביטול נדר!

הובאו, איפוא, הדברים לפני הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, אשר עיין בסוגייה ופסק: אפשר לשנות את סדר לימוד הדף היומי, לתועלת לימוד התורה ואין בזה משום ביטול נדר.

באותה תקופה, היתה עת סיום הש"ס השביעי במסגרת לימוד הדף היומי, ובמשך שבועות אחדים לא היו לוחות דף היומי מסודרים לקראת שבע השנים הבאות, מפני שלא ידעו מה יכריע רבי משה פיינשטיין זצ"ל...

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף יז/א אחד בדור אנוש

מתי נוצר הים הגדול?

בגמרתנו נאמר, כי גבול הים הגדול התרחב פעמיים מאז בריאת העולם, פעם אחת בדור אנוש, ופעם אחת בדור הפלגה.

לאור גמרתנו מסביר משך חכמה (דברים לד/ב) את מחלוקת התנאים (ברכות נד), איזו ברכה יש לברך על הים הגדול, האם "עושה מעשה בראשית", או "שעשה את הים הגדול" - כך סובר רבי יהודה. שיטת רבי יהודה מובנת היטב, מפני שהים הגדול התרחב והתעצם לאחר מעשה בראשית...

דף יז/א באה כמין יד ונטלתן מידו

מפתח הישיבה

ישיבת ואלוז'ין נסגרה, כידוע, בחודש שבט שנת תרנ"ב. שנה ומחצה לאחר מכן, באב ה'תרנ"ג, נסתלק ראש הישיבה, הנצי"ב מואלוז'ין זצ"ל. כאשר הספידו בנו רבי חיים ברלין, פתח ואמר: נאמר כאן בגמרא, כי כאשר נחרב בית המקדש, זרקו הכהנים את מפתחותיו כלפי מעלה, ויצאה יד וקבלתם. הנצי"ב, אמר, היה המפתח של הישיבה. כאשר נסגרה הישיבה, שוב לא היה לו את תפקידו הגדול; יצאה יד ממרום ונטלתו...

דף יח/א עשר מנורות עשה משה

למה התקשה משה

תמה האדמו"ר מגור בעל אמרי אמת זצ"ל: משה רבינו התקשה בעשיית המנורה ואילו במהלך הדורות עשו מנורות רבות ללא כל קושי!

ברם, אמר, לימים התחוויר לי העניין. כאשר חלה חתני וניתוח שעבר רק סיבך את המצב, התנצל הרופא לפניו וסיפר: כאשר אשתו של נפוליאון, כרעה ללדת לא נמצא רופא שיסכים לטפל בה, כי הכל חששו שמא לא ינהגו בה כראוי לאשת הקיסר. בסופו של דבר הובאה מילדת כפריה פשוטה שלא הכירה בגדולת הקיסר, וביצעה את הכל בהצלחה. אף אני, אמר הרופא, מכיון שידעתי שהחולה הינו חתנו של הרבי, היה קשה עלי - מרוב חרדה - לבצע את מלאכתי כראוי, אילו ידעתי לא הסתבך הניתוח...

מעשה, סיים האמרי אמת, הבנת כי דווקא למשה היה קושי בעשיית המנורה...

דף יט/ב אף איברים מותרים

ברגל מצויות רק נבלות טמאות

חז"ל דרשו מן הפסוק (ויקרא יא/ח) "ובנבלתם לא תגעו", כי אסור לאדם לטמא עצמו ברגל המפליא הוא, שהפסוק עוסק בנבלות בהמה טמאה, בעוד שגם בנבלת בהמה טהורה יש להזהר שלא להטמא, שהרי אף היא נטמאה.

ברם, בשם אביו רבי מנחם הי"ד, מביא רבי יהודה אריה תרוץ מעניין, המושתת על הדברים האמורים, בצירוף שתי הקדמות.

א. הפני יהושע (ראש השנה ז/ב) כותב, כי הצורך בתרומה חדשה הוא רק לקרבנות ציבור, אך לא לחובות ציבור אחרות שבמקדש. וכגון, העצים עליהם מוקטרים האברים והאימורים, אינם נחשבים "קרבן" (מנחות כ/ב מחלוקת רבי ורבנן, אלא בעצים של המערכה י"א שלכו"ע אינו קרבן - עיי' מנחת חינוך מצוה רפ"ה). אף שהם חובה, מכל מקום אם אינם נחשבים 'קרבן' ניתן לקחתם מן השקלים הישנים.

ב. מצויים בידינו חידושים למסכת מנחות המיוחסים לרשב"א, ושם (ט/ב) מבואר, כי לחם הפנים אינו נחשב קרבן ציבור בעת סידורו על השולחן; רק בעת שהוא ניטל משם, בשבת הבאה, או-אז, הרי הוא מקרבנות הציבור. עד אז הוא 'חובת ציבור', אך אינו נחשב קרבן ציבור.

מעתה, אומר רבי מנחם בגאוניות, את לחם הפנים המונח על השולחן בשבת שלפני ר"ח ניסן, יש ליקח מהשקלים החדשים של השנה הבאה. כך, בשבת הבאה, בה יחשב קרבן ציבור, היא משקלי אותה שנה... אמנם, אמרנו שאין לקנות בשנה זו משקלי השנה הבאה, והרי כאן בעת הסידור מסדירים לחם שנרכש מכספי השנה שתבוא ולא מכספי שנה זו - אולם הלא אמרנו גם שבעת הסידור אינו קרבן ציבור כלל, ואין צורך שיהיה משקלי שנה זו כלל וכלל! הפלא ופלא!

דף כא/ב ושתיים עושין בכל שנה

כמה פרוכות עשו במקדש?

בבית המקדש השני תלו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קדש הקדשים (ראה יומא נא/ב). משנתנו המפליגה בתיאור פרוכות אלו מתארת, כי כל פרוכת היתה בעובי טפח, אורכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה. הוצאות אריגת פרוכת עלו לכדי שמונה מאות ועשרים אלף דינרים, ויש גורסים (רע"ב), כי שמונים ושתיים נערות עסקו באריגתה. הגמרא מוסיפה, כי "ושתיים עושין בכל שנה".

פירושה הפשוט של המשנה הוא, כי מידי שנה ארגו שתי פרוכות חדשות והחליפון באלו של השנה הקודמת.

בעל תפארת ישראל (משנה, בועז ג) תמה על כך ביותר, לשם מה היה צורך להחליף את הפרוכות כל שנה, כה יקרות היו, מה טעם בכך? הן אפילו את לחם הפנים אפו מסולת שאינה נקייה, מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל. גם את הקטורת חיתו בכל יום במחתת כסף ולא של זהב, מטעם זה. מה, אירע, איפוא, לפרוכת, שנזקקה לכך.

זאת ועוד, אין כל עילה שהפרוכות תתבלה, "שהרי שם, במקום הקדושה והטהרה והנקיות המופלגת, לא היה מצוי שם שום טשטוש ולכלוך", ואפילו הכהן הגדול שנכנס לקדש הקדשים אחת לשנה, ביום הכיפורים, מבעד לפרוכת, לא צריך היה ליגוע בה, כי קרס של זהב היה תלוי לה, כדי לפותחה. מפני התמיהה העצומה הוא כותב, כי אלמלא היה חושש להציע פירוש חדש היה אומר, כי אין כוונתה שעשו שתי פרוכות חדשות בכל שנה, אלא שתמיד עמדו שתי פרוכות אחרות, מזומנות להחליף את הקיימות, מפני שלאחר הרגלים, היו מטהרים את כלי המקדש, שמא נטמאו מכהנים שאינם בקיאים בהלכות. יחד עם כלי המקדש טבלו גם את הפרוכות, שאף הן נחשבות כלי המקדש, ובאותה עת נזקקו לפרוכות החלופיות. וזאת כוונת המשנה "ושתיים עושין בכל שנה", שהיו שתי פרוכות לשימוש במשך השנה (עיי"ש פירוש נוסף).

אולם, בעל מלאכת שלמה כותב, כי צריך היה להחליף את הפרוכות מידי שנה, מפני שהן השחירו מעשן הקטורת, שהוקרבה בכל יום על מזבח הזהב שניצב בהיכל.

דף כב/א-ב

כשרבי יחיאל מפרזי רצה להקריב קרבנות

במסכת שקלים אנו לומדים על מחציות השקל שנתרמו על ידי העם, ונועדו לרכישת קרבנות ציבור להקרבה בבית המקדש, לפי שקרבנות ציבור אינם יכולים לבוא משל היחיד, שהרי של ציבור המה.

נידון זה התעורר ביתר שאת, בעקבות רבי אשתורי הפרחי, בעל כפתור ופרח, אחד מן הראשונים, שנולד בתחילת האלף השישי בפרובנס, חבל ארץ בצרפת, בו פרחתה קהילה יהודית גדולה בימי הביניים. רבי אשתורי הפרחי, אשר עלה לארץ ישראל, חקר אותה ואת הלכותיה, והוא מספר, כי אף על פי שהנכנס להר הבית בזמן הזה, בו כולנו טמאים מתים, חייב כרת, בכל זאת, אמר לו "מה"ר ברוך ז"ל", כי רבינו יחיאל מפרזי אבה לעלות ירושלימה בשנת ה' י"ז, כדי להקריב בה קרבנות, שהרי, טומאה הותרה בציבור, וקרבנות ציבור ניתן להקריב גם בטומאה.

מיני אז ועד תקופתנו, דנו רבים בנושא זה, אם אכן קיימת אפשרות מעשית לכך, והסיקו, כי אין כל אפשרות לעשות כן, מפני מכלול ניזונים הלכתיים שאין בידינו הידע והסמכות להכריע בהם, בעיקר, מקומו של המזבח (עיי' רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב הל' א'), ועוד.

רבי יעקב עמדין (שו"ת שאלת יעב"ץ ח"א סי' פ"ט, מובא גם בשו"ת חתם סופר יו"ד סי' רל"ו), חקר מעשה זה מן הזווית של מסכתנו. מאחר שמדובר בקרבנות ציבור, כיצד ירכשו? הרי יש צורך לקנותם

הדף היומי

שקלים ט"ז-כ"ב

ל' חשוון-ו' כסלו

בשקלים שנתרמו על ידי העם; כלום היה ביד רבי יחיאל לאסוף שקלים מפזורי הגולה? לפיכך הוא מסיק, כי סביר להניח שהתכוון רבי יחיאל להקריב קרבן פסח. קרבן פסח, אף על פי שקרבן יחיד הוא, נאמר בו דין "טומאה הותרה בציבור", שאם רוב העם טמאים, רשאים להקריבו בטומאה. ברם, אין קביעה זו, שקרבנות ציבור ניתן להקריב משקלי כל העם בלבד, מוסכמת על הכל. הנה, הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ח הל' ז') פוסק: "אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים ובלבד שימסרם לציבור". לא היתה, איפוא, מבחינה זו, כל מניעה להקריב קרבנות ציבור, אף בלא שירכשום מכספי השקלים, לפי שיכול היה לנדב בעצמו בהמה עבור קרבן ציבור (ראה שאלת יעבץ שם).

זאת ועוד, על אודות טענת רבי יעקב עמדין, כי אין אפשרות לגבות שקלים מכל העם, השיב בעל דרישת ציון (סי' ל"ג), כי גם בתחילת תקופת בית שני, נותר רוב העם בגולת בבל, ועזרא הסופר ומעט היהודים שעלו לארץ ישראל בהנהגת עזרא הסופר, קיימו מצוות מחצית השקל כמתואר במסכתנו. והנה, במשנה מבואר, כי לא היה די באיסוף מחצית השקל מן העם שבציון, הרי לנו, כי היושבים בגולה לא תרמו מחצית השקל, ובכל זאת קיימו מצווה זו במיעוט היהודים שהיו בארץ ישראל.

אף המהר"ם שיק (יו"ד סי' רי"ד) תמה על הטוענים כי קיימת בעיה להקריב קרבנות ציבור בזמן הזה מפני חסרון שקלי ציבור. שכן, בגמרא (תענית ז/א) משמע, שמישיח יכול לבוא כל יום, ובו ביום קריבו קרבנות. והיאך יאספו שקלים מכל ישראל בו ביום? הרי לך שאין הדבר מעכב...

המהר"צ חיות (בשור"ת מהר"צ חיות בסופו, קונטרס עבודת המקדש) סומך את ידיו על מסקנתו של רבי יעקב עמדין, ואף טעם נוסף באמתחתו; גם אם מבחינה מעשית ניתן היה לאסוף שקלים מעם ישראל, לא היתה בכך תועלת מבחינה הלכתית. שהנה, ברמב"ם (הל' שקלים פ"א הל' ח') מבואר, כי מצוות השקלים נוהגת בזמן הבית בלבד. על כרחך, שלא חפץ רבי יחיאל להקריב קרבנות ציבור, כי אם קרבן פסח. [אולם, הוכחתו של מהר"צ חיות טעונה ביאור, שכן, יתכן מאד, שהסיבה שאין מפרשים שקלים אלא בזמן שבית המקדש קיים, היא מפני שכאשר בית המקדש אינו קיים, אין מקריבים קרבנות, והשקלים יותרו ללא תכלית, ראה שקל הקודש על הרמב"ם שם. אולם, אם ניתן היה להקריב קרבנות ציבור גם בזמן שאין בית המקדש קיים, אין כל עילה לכך שלא יאספו שקלים מן העם].

לסיום נזכיר שוב, כי מלבד עניין השקלים קיימות צרות בעיות הלכתיות בלתי מבוטלות, מחמתן אין כל אפשרות להקריב קרבנות בזמן הזה, ואין לנו אלא להמתין בציפייה לביאת הגואל, במהרה בימינו. אמן.

ברם, לפי האמור כאן, אברים הנמצאים ברגל, טהורים וכשרים הם בדרך כלל, שכן, רוב הבשר מהבהמות הטהורות הוא מאלו שנשחטו ולא מאלו שמתו. יפה, איפוא, רמזה זאת התורה דווקא בבהמות טמאות, מהן מצויות נבלות גם ברגל... (טעמא דקרא, שמיני).

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב יעקובסון** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' בחשוון תשס"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר **אשר ולאה צינגלאוב** שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשל"ב
ומרת **שרה לוי** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תשנ"ה
תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל בצלאל עלפער** ז"ל
ב"ר ישראל יצחק שור"ב הלפרין ז"ל
נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י משפחת המלסדורף שיחיו

דו"שי! - צבע ייחודי

מסכת יומא

עם תמונות צבעוניות של עבודת המקדש

הדפסה מהודרת של דפי הגמרא עם אותיות מאירות עיניים להקלת הלימוד

- מאורות ההלכה
- מאורות המשנה

לומדים בשלמות
גמרא עם המשנה,
נהנים מאותיות
מאירות עיניים
וצבע ייחודי
להקלת הלימוד

להזמנת הגמרא: 1700-500-151

